

ביאורים

ישנה טענה מפורסמת השגורה בפי הנוצרים, ולמעשה היא זו המבססת את אמונתם הכוזבת, שכביכול עזב ה' את ישראל לאחר שהשחיתו דרכם וקלקלו מעשיהם. טענה זו שקרית היא ואינה נכונה כלל מפני שכפי שכבר למדנו, אין שום תלות בין בחירת ישראל לבין מעשיהם, וגם אם יהיו חוטאים ומקולקלים, ח"ו, לא תסור מהם הבחירה לעולם.

המדרש מתאר את ההבדל בין ישראל לשאר העמים ביחס לנקודה זו, שבעוד שאצל אומות העולם אכן המעשים משפיעים על הקרבה לה', ואם יבחרו להשחית דרכם יעזוב אותם ה', הרי שבשיראל אין שינוי ביחס כלל. מתוך תפיסה זו שהמעשים משפיעים על רמת הקרבה, הנכונה אמנם אצל אומות העולם, טעו הנוצרים לחשוב שכך גם אצל ישראל.

הסיבה ההבדל בין ישראל לאומות העולם היא שהבחירה אצל האומות אינה בחירה כללית אלא פרטית, דהיינו כל אחד ואחד מאומות העולם המחליט לעבוד את ה' ולתקן דרכיו זוכה שה' יקרב אותו אליו, ואף אם אומה שלמה או ציבור גדול יעשו כן, הבחירה בהם לא תהיה מצד הכלל אלא מצד אוסף הפרטים המרכיבים את הקבוצה. לכן מי מהם, או הכלל כולו, שיחליט להרע דרכיו, תסור ממנו אותה השגחה שהייתה נהוגה עימו עד אז. לעומת זאת, אצל ישראל הבחירה אינה מצד המעשים של הפרטים, אלא מכוח הכלל עצמו, ולכן שינוי בפרטים לא מעלה ולא מוריד מאומה ביחס לבחירה באומה.

הרחבות

• בין ישראל לעמים או לה'

להיות לי לעם ואני אהיה להם לאלהים. בניגוד לפירוש המדרש שהביא המהר"ל, שהפסוק מתייחס אל הגויים, פרשני הפשט מפרשים פסוקים אלו על עם ישראל בתקופת מלך המשיח. מפירושו של רבי משה אלשיך עולה יסוד חשוב ובעל משמעות לתקופת הגאולה:

ישנם 'שני מסלולים' אותם יכול עם ישראל לעבור בדרך לגאולה: "זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה" [סנהדרין צ"ח]. במסלול הראשון, עם ישראל ייגאל בזכות מעשיו, בלי קשר לגמול שעל-פי הנבואות ישלם ה' לגויים. במסלול זה, הגאולה תתחיל מאיתנו, ולכן קודם כל יתקיים "והייתם לי לעם". מיד לאחר מכן יתקיים "ואנכי אהיה לכם לאלהים", בדרגה הרוחנית החדשה, אליה נגיע בגאולה העתידה.

במסלול השני, בו לא זכו ישראל להיגאל בזכות מעשיהם הטובים, תהליך הגאולה יתחיל מהתערבות מיוחדת של הקב"ה. לכן, "בעת ההיא נאם ה' אהיה לאלוהים לכל משפחות ישראל". רק לאחר מכן, ישוב עם ישראל אל הקב"ה, ויתקיים "והמה יהיו לי לעם" [אלשיך ירמיה ל, כא-כה].

לשיטת המהר"ל, הסדר בפסוקים ("והייתי להם לאלוהים והמה יהיו לי לעם", או "והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלוהים") מתייחס להבדל בין ישראל לעמים: האם הקשר שלהם לקב"ה נובע מהמעשים או מבחירה אלוהית. לעומת האלשיך, שסדר הפסוקים מורה על השאלה מי מתחיל בהתקרבות, "אני לדודי" או "דודי לי".

וְדַבְרִים אֵלוּ בְּאָרוֹ חֲכָמִים בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמָּנִים בְּמִדְרָשׁ (ילק"ש ירמיהו סוף רמז שיב): 'מי זה ערב לבו לגשת אל ה' אמר רבא בן רב הונא: מעלה זו יש בין ישראל לגוים, דאלו בישראל פתיב (ירמיהו ל, כא), אמר רבא בר רב הונא: מעלה זו יש בין ישראל לגוים, דאלו בגוים פתיב: מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה' להיות לי לעם ואני אהיה להם לאלהים, עד כאן. בארו בזה דברינו אשר אמרנו לך, כי ההפרש אשר יש בין ישראל לאומות. כי השם יתברך בחר בישראל בעצם, ולא בשביל מעשיהם הטובים. שלא לומר, דוקא פאשר הם עושים רצונו של השם יתברך אז בחר בהם, ולא פאשר אין עושים רצונו של השם יתברך. ולפיכך פתיב: והייתי לכם לאלהים קדם, ואחר כך: והמה יהיו לי לעם. כלומר, מה שהשם יתברך בחר בישראל הוא קדם, ואף כי ישראל אינם מקבלים אלהותו, לקך לא כתב גם כן קדם בחירת אברהם מעשיו הטובים. שלא תאמר כי הוא יתברך בחר באברהם ובזרעו אחריו בשביל מעשיהם, ואז היה לך לומר, פאשר אין מעשיהם טובים מיאס בהם, שדבר זה אינו, רק כי הבחירה בהם מצד עצמם, וזוהי הבחירה כללית. אבל באומות פתיב קדם: להיות לי לעם, שכאשר מעשיהם טובים וצדיקים, אז השם יתברך מקרב אותם, ואין הקרוב אליהם רק מצד הפרטים, לא בחירה כללית. ולקך אצל נח, שהשם יתברך קרבו, זה היה בשביל מעשיו בלבד, ולקך לא היה הבחירה בזרעו כלל. ואלו יבינו זה בני אדם לא עלה על מחשבתם, מחשבת הבל, לומר כי השם יתברך מאס בישראל חס ושלום.

דברים אלו בארו חכמים בדבריהם האמיתיים, בדרשתם על הפסוק: 'מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה'. אמר רבא בן רב הונא, מעלה זו יש בין ישראל לאומות העולם, בישראל נאמר: והייתי להם לאלוקים והמה יהיו לי לעם, ואילו באומות העולם נאמר: מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה', והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלוקים. בארו בדברים אלו את אשר אמרנו לך, על ההבדל שקיים בין ישראל לאומות העולם. בחירת הקב"ה בישראל היא בעצמותם, ולא בגלל מעשיהם הטובים. משום כך לא ניתן לומר, שרק כאשר הם עושים רצונו של מקום הוא בוחר בהם, ולא כשאין עושים רצונו של מקום. לכן נאמר תחילה: והייתי להם לאלוקים, ואחר כך: והמה יהיו לי לעם. כלומר, בחירת הקב"ה בישראל קודמת לבחירת ישראל בה', היינו שאף אם ישראל אינם מקבלים אלוהותו, הוא להם לאלוקים. מסיבה זו, לא נכתבו בתורה מעשיו הטובים של אברהם קודם שנודעה בחירת ה' בו, שלא יאמר אדם, שהקב"ה בחר באברהם ובזרעו מפני מעשיהם הטובים, ומכך יסיק, שכאשר אין מעשיהם טובים ה' מואס בהם. דבר זה אינו נכון, כי הבחירה בישראל היא בגלל מהותם ובחירה זו היא בחירה בכלל. אבל באומות העולם נאמר קודם: להיות לי לעם, היינו כאשר מעשיהם טובים וצדיקים, אז הקב"ה מקרב אותם, כיון שהקירוב הוא מצד המעשים, לפי שהקירוב הוא לפרטים ולא לכלל. לכן אצל נח, שהקב"ה קירב אותו מפני מעשיו הטובים, הבחירה היא בו ולא בזרעו. אם יבינו זאת בני אדם, לא יעלה על דעתם לטעון טענת הבל, שהקב"ה מאס בישראל חס ושלום.

[רק - אלא.]

בחירת ישראל
לכלל ואינה
מושפעת ממעשי
הפרט